

Host časopisu

Rozhovor s Klárou Šimáčkovou Laurenčíkovou (červenec 2015)

1. Co považujete za priority systému péče o ohrožené děti?

O.: Na prvním místě určitě považuji za důležité posílení nástrojů prevence umístování mimo rodiny. S tím souvisí důraz na rozvoj služeb pro rodiny s dětmi terénního a ambulantního charakteru, podporu rodinám ještě před tím, než v péči o dítě dojde ke krizi. To souvisí s celosvětově jednoznačně podporovaným a prosazovaným trendem deinstitucionalizace a odstupu od ústavní výchovy směrem k podpoře původní nebo náhradní rodiny. Důležité je také to, co již nastartovala novela zákona o sociálně právní ochraně dětí, a to je soustředění se na potřeby samotného dítěte. Všechny instituce musí koordinovaně a podle jednotného plánu spolupracovat v zájmu dítěte. Orgán sociálně právní ochrany dítěte celou práci na plánu podpory koordinuje přes sociální pracovníky až po učitele ve školách, ale i úřady práce a neziskové organizace.

V neposlední řadě se musí rozvíjet a profesionalizovat pěstounská péče. Potřebujeme navyšovat kapacity pěstounů na přechodnou dobu a nabízet jim kvalitní podporu.

Důležité změny musí proběhnout rovněž v práci opatrovnických soudů. Ty musí zachytit trendy v deinstitucionalizaci a podle toho také v co nejkratším režimu rozhodovat. Na prvním místě sledovat zájem dítěte, ptát se ho citlivě na jeho potřeby a zohledňovat je ve svých rozhodnutích.

2. Jaký je váš názor na transformaci systému péče o ohrožené děti v České republice?

O.: Domnívám se, že celý systém péče o ohrožené děti opravdu potřebuje urychlenou proměnu. Určité transformační snahy můžeme zaznamenat už před poměrně dávnou dobou. Tlak na změnu systému bylo možné nejprve zachytit spíše ze strany neziskového sektoru a odborných akademických kruhů. A také ze strany mezinárodních institucí jako je např. Výbor pro práva dětí při OSN, který nás mnoho let vyzýval k tomu, abychom systém transformovali. Jsem moc ráda, že v několika málo posledních letech je možné zaznamenat úsilí o systémovou změnu i konkrétní plány na její realizaci také na vládní úrovni. Vláda potvrzuje, že transformace systému péče o děti je potřebný proces. V České republice je poměrně vysoké procento dětí, které jsou stále umístovány do ústavní výchovy, a to na opravdu dlouhou dobu, některé až do své zletilosti. Ukazuje se, že pokud bychom měli dostatek všech potřebných služeb pro ohrožené rodiny, nebylo by v žádném případě nutné umísťovat děti v tak vysokém procentu do ústavů. Celý systém péče o ohrožené děti je v tuto chvíli řešen několika resorty, především ministerstvem práce a sociálních věcí. Do spolupráce však musí být intenzivně zapojeno i ministerstvo školství a ministerstvo zdravotnictví. MPSV má koordinační roli klíčového resortu, má řídit celý systém péče o ohrožené děti. V gesci ministerstva školství jsou diagnostické ústavy, výchovné ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou a v gesci ministerstva zdravotnictví jsou kojenecké ústavy pro děti do tří let. Tyto resorty mají chronicky potíže v plánování společných kroků, což je nutné zlepšovat. Věřím, že současná vláda bude tuto agendu řešit prioritně, a že právě ony zmíněné resorty se více provážou k týmové spolupráci. Do transformace musí být zapojeny kraje a obce a samozřejmě i všechny odborné subjekty, které na této agendě participují. Institucionální výchova by měla být postupně nahrazována komunitními službami péče. Mělo by dojít k urychlenému posílení prevence a včasné intervence a podpory ohrožených rodin.

3. Co se podle Vás podařilo?

O.: Významným krokem bylo **přijetí novely zákona o sociálně právní ochraně dětí**, dále **vytvoření a pilotáž standardů kvality** sociálně právní ochrany dětí. V tuto chvíli také dobíhá poměrně zajímavý

systémový projekt MPSV, který přinesl celou řadu kvalitních analytických dat o tom, jak fungují a jsou dostupné potřebné služby pro ohrožené děti a rodiny. Navázat by měl další projekt ministerstva práce a sociálních dětí. V rámci projektu byly rovněž pilotovány moderní metody práce s rodinami jako jsou např. rodinné konference. Určitým dílčím úspěchem je rovněž masivní proškolení pracovníků orgánů sociálně pracovní ochrany dětí jak v aplikaci standardů SPO, tak ve vypracovávání individuálních plánů ochrany dítěte. Celá řada pracovníků absolvovala i specificky zaměřené vzdělávání - např. na případovou práci s rodičem závislým na návykových látkách apod. To jsou určité pozitivní kroky, na které je třeba dále navázat právě tím, že do systému budou i legislativně ukotveny služby pro ohrožené rodiny a děti a zvýší se plošně jejich dostupnost. Považuji za významné, že dochází k nárůstu počtu lidí, kteří se rozhodnou být profesionálními pěstouny na přechodnou dobu, kteří mohou být velmi vhodnou alternativou právě k současné dominující ústavní péči. Myslím, že dobrým počinem je i realizovaná kampaň „Právo na dětství“. Odborná veřejnost má být informována o probíhajících systémových změnách. Posílit by měla rovněž i mezioborová spolupráce. Důležitým aspektem je participace dětí přímo na plánovaných procesech, na rozhodování o svém vlastním osudu, o což v současné době MPSV usiluje právě i zmiňovanou kampaní. V oblasti participace máme velké mezery a dluh vůči dětem, které žijí v ústavních zařízeních. Ty by často chtěly plánované změny komentovat skrze svou vlastní zkušenost a pozitivně ovlivňovat systém i to, co je třeba v něm měnit.

4. Jaké oblasti považujete za problémové?

O.: Problematickým místem je již zmiňovaná **slabá spolupráce mezi klíčovými resorty**, ať už je to MPSV, MŠMT, MZ a také **nízké zapojení krajů a obcí** do transformačních procesů. Problematická je **výrazná politická nestabilita**, která brzdí některé transformační procesy. Třetí výzvou je z mého pohledu **intenzivnější zapojení vedení a pracovníků institucí** právě do transformačních procesů. Byla bych moc ráda, kdyby z ministerstva školství přišla nějaká konkrétní vize či strategie, jak konkrétně půjde ministerstvo transformaci naproti. Stejně tak ministerstvo zdravotnictví. Zda-li podpoří částečné převedení některých typů institucionálních služeb – školských, zdravotnických – do segmentu služeb sociálních. Zda se budou snažit překlápat své služby do forem komunitních služeb pro ohrožené rodiny. A tady se domnívám, že by v tuhle chvíli byla společná strategie všech tří resortů velmi vítána a velmi by mohla napomoci transformačním procesům.

5. Co považujete za klíčové kroky (aktivity) pro následující období?

O.: Domnívám se, že **musí být dokončena debata o tom, zdali mají být služby poskytované v institucích převedeny alespoň částečně pod resort MPSV**. A pokud na tento krok současní představitelé vlády nejsou připraveni, je nutné hledat nějaké jiné varianty včetně legislativy, které pomohou při dobré meziresortní spolupráci na postupném překlápění služeb institucionálního charakteru do služeb komunitních, či chcete-li terénních a ambulantních. Připraven by měl být **určitý střešní zákon, který by sjednotil aktuálně roztržitou legislativu**. Ta by se **sjednotila** pod jeden legislativní předpis, což by napomohlo provázat všechny potřebné preventivní aktivity i další navazující služby. Zjednodušil by sdílení informací a procesy, které jsou často velmi zdlouhavé. Teď mimo jiné narážím na praxi fungování opatrovnických soudů apod. Je samozřejmě důležité dále **pokračovat ve vzdělávání orgánů sociálně právní ochrany dětí** a dalších odborníků, kteří přichází s dětmi do kontaktu. Tou další výzvou je pro mě **posílení sociálně-preventivní role školy**. Školu bychom měli vnímat jako jeden z důležitých pilířů péče o ohrožené děti. Právě ve škole je možné z hlediska systému zachytit poměrně včas signál, že se konkrétní dítě může nacházet v nějaké rizikové situaci. Například při náhlé změně chování dítěte na půdě školy. Domnívám se, že v této oblasti jsou systémově velké rezervy. Učitelé nejsou k této složce práce dostatečně připravováni při vlastní přípravě na pedagogických fakultách. Mají vysoké počty dětí ve třídách a mnohdy se nemohou dostatečně flexibilně opřít o poradenství dalších odborníků. Domnívám se, že bychom měli **více rozvíjet debatu o ukotvení pozic sociálních pedagogů a školních sociálních pracovníků tak, aby mohli figurovat přímo na půdě školy a měli své místo také v zákoně o pedagogických pracovnících**. Je velmi důležité, aby školy byly do

budoucná rovněž lépe zasítované o další služby psycho-sociálního charakteru. Aby dokázaly reagovat kompetentně a včas a měly dostatek odborných partnerů pro řešení nestandardních situací. Nenarážím jen na závažné formy týrání a zneužívání, tam samozřejmě platí ohlašovací povinnost. Ale jde i o situace (a to naštěstí častěji), kde máme třeba jen drobné podezření na to, že některý z rodičů nezvládá výchovu nebo se celá rodina ocitá v nějaké složité socioekonomické situaci. Škola může zachytit signál od dítěte, že taková **rodina potřebuje podporu zvenčí. Ne ve smyslu kontroly, ale formou včasné podpory a pomoci.** Důležité je provázání pedagogické a sociální intervence a posilování komunitního rozměru škol. Aby to, co se děje na půdě školy, nebylo v nějaké propastné vzdálenosti od toho, co se děje v rodině a v bezprostředním okolí

Redakce děkuje za rozhovor.

V Praze, 31. 7. 2015

Mgr. Klára Šimáčková Laurenčíková